



ترجمه احسان

دایرة المعارف اسلامی، علمی، پژوهشی، که
روش زندگی فردی و اجتماعی آزاد و پیشرو را
ترسیم می کند، و انسانهای سراسر جهان را به
پیریزی یک نظام مردمی شایسته فرا می خواند.

جلد چهارم

احمد آرام

ترجمة الحياة، جلد چهارم
محمد رضا حکیمی، محمد حکیمی، علی حکیمی

انتشارات دلیل ما

ترجمه: احمد آرام

چاپ دوازدهم: پاییز ۱۴۰۰

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

چاپ: نگارش

شابک (جلد چهارم): ۰۰۵۵ - ۳۹۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸

شابک (دوره): ۰۱ - ۰۵۸ - ۳۹۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸

تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۴۹۸۸ - ۳۷۷۳۳۴۱۳ (+۹۸۲۵)

دفتر مرکزی: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه ششم، واحد ۶۱۲ و ۶۱۳

(ارتباط با ما) dalilema@yahoo.com | www.dalilema.ir (خرید آنلاین)

۷۰۱ -

مراکز پخش

قم - خیابان معلم - مجتمع ناشران - طبقه B - واحد ۴۴ - تلفن: ۳۷۷۴۴۹۸۸ و ۳۷۷۳۳۴۱۳
قم - خیابان صفائیه - رویروی کوچه ۲۸ - پلاک ۷۵۹ - تلفن: ۳۷۷۳۷۰۰۱ و ۳۷۷۳۷۰۰۱
تهران - خیابان انقلاب - خیابان فخررازی - نبش بن بست ری - پلاک ۶۱ - تلفن: ۶۶۴۶۴۱۴۱
مشهد - چهارراه شهداء - ضلع شمالی باغ نادری - کوچه شهید خوراکیان - مجتمع گلچینه کاب - طبقه اول | تلفن: ۳۲۲۳۷۱۱۳ - ۵



انتشارات دلیل ما

www.dalilema.ir

مرکز نشر و پخش کتب معارف اهل بیت
۹ سال ناشر نمونه و برگزیده کشوری
با تولید بیش از ۱۰۰۰ عنوان کتاب

حکیمی، محمد رضا، ۱۳۱۴
ترجمة الحياة، دائرة المعارف اسلامی، علمی پژوهش که روش ... / محمدرضا حکیمی،
محمد حکیمی، علی حکیمی؛ مترجم احمد آرام. - قم: دلیل ما، ۱۳۸۲.
ج ۴.

شابک دوره: ISBN: 978-964-397-058-1
شابک ج ۴: ISBN: 978-964-397-055-0

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
عنوان اصلی: الحياة موسوعة اسلامية، علمية ... في جميع أقال الأرض.
۱. احادیث شیعه - قرن ۱۴. الف. حکیمی، محمد، ۱۳۲۳. - ب. حکیمی، علی، ۱۳۱۴.
ج. آرام، احمد، ۱۳۲۵. - ۳. عنوان.
۹۰۴۱ ح ۸ / ۱۳۲۶ BP ۲۹۷ / ۲۱۲
ی ۱۳۸۳
کتابخانه ملی ایران
م ۸۳ - ۲۵۶۹۹

فهرست

۲۷	ادامهٔ «باب یازدهم»
۵۱-۲۹	فصل ۱۶ - اسلام و نظام تکاثریِ اترافی، مبارزه‌ای فراستر (۹) :
	- فرونداری و فروریختن شخصیت انسانی :
۲۹	ا - ازدست دادن شعور و احساس
۳۱	ب - تباه شدن عقل
۳۳	ج - سنگدلی، کوری باطن، بی‌احساسی و مردن دل
۳۴	د - پوشیده ماندن عیبها
۳۵	هـ - فساد عمومی
۵۱-۳۷	نگاهی به سراسر فصل :
۳۷	۱- تباه شدن عقل :
۳۷	(۱) - جهل تکاثری و خاستگاههای آن
۳۸	(۲) - جهل تکاثری و ناهنجار شدن فطرت انسانی
۳۸	(۳) - جهل تکاثری و آثار فردی (۱)

۳۸	(۴) - جهل تکاثری و آثار فردی (۲)
۳۹	(۵) - جهل تکاثری و آثار اجتماعی (۱)
۳۹	(۶) - جهل تکاثری و آثار اجتماعی (۲)
۴۱	۲- سنگدلی (قساوت قلب)
۴۳	۳- کور شدن باطن
۴۵	۴- مردن دل
۴۷	۵ - فساد عمومی
۴۸	ده اثر از آثار منفی تکاثر (سرمایه داری)
۴۹	آگاهی (۱)
۵۰	آگاهی (۲)
۸۲-۵۲	فصل ۱۷- اسلام و نظام تکاثری انبیا، مبارزه‌ای فراگستر (۱۰):
	- پاره‌ای از احوال متکاثران و توانگوان و صفات ایشان (۱):
۵۲	أ - سرمستی از مال و نعمت
۵۴	ب - تباه شدن و از دست رفتن دین
۵۵	ج - ستمگری، ناسپاسی، غفلت
۵۷	د - زیاد شدن گناهان و فراموش کردن آنها
۵۹	ه - طمع و آزمندی
۶۱	و - بخل، خست، شکم پرستی
۶۴	ز - چسبیدن به زندگی زمینی (برگزیدن زندگی نابودشدنی بر زندگی جاودانی)
۶۶	ح - پرستش درهم و دینار (پول پرستی)
۶۹	ط - به خود نازیدن و فریب خوردن
۷۲	ی - جاه و مقام خیالی (کاذب)
۸۲-۷۶	نگاهی به سراسر فصل :
۷۷	۱- تباه شدن دین و از دست رفتن آن
۷۸	ده مسئله روشنگر
۷۸	۲- پرستش درهم و دینار (پول پرستی)

- فصل ۲۰- اسلام و نظام تکاثری اِترافی، مبارزه‌ای فراستر (۱۳):
 ۱۱۷-۱۲۴
 - نفوذ در فرمانروایی و قانونگذاری
- نگاهی به سراسر فصل:
 ۱۱۹-۱۲۴
 - تحریف قوانین (موضوع نخست)
 ۱۱۹- ایجاد اختلاف در رده‌های اجتماعی (موضوع دوم)
 ۱۲۱- ده اقدام در جهت هدفهای تکاثری و ارتجاعی
- تذییلی مهم: وابستگی اقتصادی و تحمیل آن بر حاکمیت و مردم
 ۱۲۲
- فصل ۲۱- اسلام و نظام تکاثری اِترافی، مبارزه‌ای فراستر (۱۴):
 ۱۲۵-۱۳۱
 - توانگران دشمنان پیامبران بودند
- نگاهی به سراسر فصل:
 ۱۲۷-۱۳۱
 انسانگرایی دین
- فصل ۲۲- اسلام و نظام تکاثری اِترافی، مبارزه‌ای فراستر (۱۵):
 ۱۳۲-۱۵۲
 - کنار گذاشتن توانگران و شادخواران، اصلی بزرگ
 تذیل (۱): برانگیختن عالمان به ترک همشینی با توانگران
 تذیل (۲): نکوهش قاطع متکاثران
- نگاهی به سراسر فصل:
 ۱۳۹-۱۵۲
 (احادیثی مهم و شرح آنها)
 هشت مسئله
- آگاهی (۱)
 ۱۴۸
 آگاهی (۲)
 ۱۴۸
 آگاهی (۳)
 ۱۴۸
- تذیل (گروههای هوادار متکاثران)
 ۱۴۹
- فصل ۲۳- محدودیت مالکیت در تشریع اسلامی (۱):
 ۱۵۳-۱۸۵

۱۵۳	ا - تقسیم عمومی
	ب - حدّ الاهی اموال:
۱۵۶	۱- بر حسب مقیاسهای تکوینی
۱۵۹	۲- بر حسب مقیاسهای تشریعی
۱۶۲	آگاهی (۱)
۱۶۴	آگاهی (۲)
۱۶۵	آگاهی (۳)
۱۶۵	آگاهی (۴)
۱۶۶	آگاهی (۵)
۱۸۵-۱۶۷	نگاهی به سراسر فصل:
۱۶۷	۱- تقسیم عمومی (سه مرحله)
۱۷۲	ده مسئله:
۱۷۲	مسئله ۱ - حلال بودن قسمت الاهی و حرام بودن بیش از آن
۱۷۳	مسئله ۲ - فلسفه حلال و حرام بودن
۱۷۴	مسئله ۳ - حلال در منطق قرآن کریم
۱۷۵	مسئله ۴ - ملازمه حلال بودن با محدود بودن
۱۷۷	مسئله ۵ - معیشت سالم و چگونگی به دست آوردن آن
۱۷۸	مسئله ۶ - مال طلبی تکاثری مخالف حلال بودن است
۱۷۹	مسئله ۷ - نفی مال اندوزی و گنجسازی مقدار مالکیت را محدود می کند
۱۸۰	مسئله ۸ - مال فراوان رحمت نیست
۱۸۰	مسئله ۹ - مال فراوان خیر نیست
۱۸۰	مسئله ۱۰ - تکاثر راه شیطان است
۱۸۱	۲- حدّ الاهی اموال
۱۸۲	زرفینی در چهار نکته
۱۸۴	آگاهی

۱۸۶	ا - منع گذشتن از حدّ میانه
۱۸۸	ب - محدودسازی مال از راه محدودسازی سود
۱۹۰	ج - گردآوری تکاثری و اسراف
۱۹۲	د - تکاثر و خروج مال از حدّ الاهی
۱۹۳	ه - ربا و خروج مال از حدّ الاهی
۱۹۵-۲۱۱	نگاهی به سراسر فصل :
۱۹۵	۱- منع گذشتن از حدّ میانه
۱۹۵	ده نتیجه بسیار مهم میانه روی در معیشت و مصرف
۱۹۹	۲- محدودسازی مال از راه محدودسازی سود
۱۹۹	شش مطلب
۲۰۵	۳- ربا و خروج مال از حدّ الاهی
۲۰۶	تعریف «مال» در اسلام
۲۰۶	پنج اشاره و آگاهی :
۲۰۷	۱- حرمت مالکیت مال تکاثری و شناسایی از ملاکهای آن
۲۰۹	۲- «سوره تکاثر» و فاجعه غفلت از محتوای تربیتی و اقتصادی و اجتماعی آن
۲۱۰	۳- در اسلام مال را اصلاتی نیست
۲۱۰	۴- طاغوت اصلی
۲۱۰	۵- حکومت اسلامی و نظام اقتصادی
۲۱۲-۲۶۶	فصل ۲۵- نبردی سهمگین بازراندوزی :
۲۱۲	ا - نابودگری زراندوزی (گنجسازی - پسراندهای کلان)
۲۱۷	فائده
۲۱۷	نتیجه ای مهم
۲۱۸	ایستاری قاطع درباره اموال
۲۱۹	تتمیم
۲۲۱	ب - مقادیرهای تقریبی
۲۲۴-۲۶۶	نگاهی به سراسر فصل :

۲۲۴	۱- زراندوزی و نابودگری آن
۲۲۴	۲- معنی «کنز» و تعریف و اندازه آن
۲۲۵	۳- جدایی «کنز» از موضوع «زکات»
۲۲۹	۴- محتوای تربیتی «آیه کنز» (۱)
۲۳۰	۵- محتوای تربیتی «آیه کنز» (۲)
۲۳۵	۶- رابطه مال اندوزی با اسراف
۲۳۶	۷- مال اندوزی و احتکار
۲۳۶	۸- مال اندوزی و عذاب الاهی
۲۳۹	۹- مقدار اندوخته (گنج - ذخیره های بانکی)
۲۳۹	سه مطلب:
۲۳۹	مطلب نخست - واقع گرایی در احوال مختلف
۲۴۰	مطلب دوم - تقریب در تعیین مقدار
۲۴۰	مطلب سوم - پرهیز از تجاوز مال تکاثری
۲۴۱	۱۰- توضیح یک حدیث
۲۴۲	۱۱- اقتصاد اسلامی و زمینه سازیهای لازم
۲۴۵	۱۲- روزگار امام باقر «ع» و امام صادق «ع» و اوضاع و احوال مساعد
۲۴۶	۱۳- روزگار امام باقر «ع» و امام صادق «ع» و اوضاع و احوال نامساعد
۲۴۶	۱۴- رأی شیخ کلینی درباره اموال
۲۴۸	۱۵- اجتهاد، واقعیت و آفاق آن
۲۴۸	۱۶- پانزده امر مهم و معتبر در اجتهاد
۲۵۱	۱۷- چگونگی فهم حوادث واقعه
۲۵۷	۱۸- فقه سنتی و توانایی آن
۲۶۱	۱۹- کتابها (بابها) بی که باید بر فقه سنتی افزوده گردد، ۲۰ کتاب (باب)
۲۶۵	۲۰- پایان و خلاصه

۲۶۶-۳۰۳	فصل ۲۶- محدودیت مصرف در تشریع اسلامی:
۲۶۸	أ - محدودیت در خرج کردن و هزینه گذاری
۲۷۱	ب - محدودیت در خوردن و آشامیدن
۲۷۴	ج - محدودیت در ظرف و استفاده از آن

۲۷۵	د - محدودیت در جامه
۲۷۷	هـ - محدودیت در زناشویی و هزینه‌های آن
۲۷۸	و - محدودیت در فرش و بستر و اثاث
۲۸۰	ز - محدودیت در وسایل سواری
۲۸۲	ح - محدودیت در مسکن
۲۸۳	ط - مسکن اضافی یا اشرافی و طرد آن (نهی از اسراف در ساختمان)
۲۸۵	ی - مصرف نابجای مال و بیسم دادن از آن
۲۸۷-۳۰۳	نگاهی به سراسر فصل:
۲۸۷	۱- محدودیت در مصرف و هزینه ...
۲۸۷	۲- محدودیت در خوردن و آشامیدن
۲۸۹	۳- محدودیت در فرش و بستر
۲۸۹	تذییل
۲۹۲	۴- محدودیت در مسکن:
۲۹۳	(۱)- حدّ مسکن
۲۹۳	(۲)- هدف مسکن
۲۹۴	چهار مطلب:
۲۹۴	(۱)- پشتوانه قرآنی
۲۹۵	(۲)- حدّ قوامی مسکن
۲۹۶	(۳)- برنامه‌ریزی عمران شهرها در سرزمین اسلامی
۲۹۷	(۴)- وسعت خانه برای چه و برای که؟
۲۹۷	(هشت مسئله)
۲۹۹	همه خانه داشتند
۳۰۱	(۵)- زمانها و مقتضیات
۳۰۲	آگاهی:
۳۰۴-۳۴۵	فصل ۲۷- مبارزه‌ای نابودگر با اسراف و تبذیر:
۳۰۴	أ - نگاهی کلی

۳۰۸	ب - تعریف اسراف و حدود آن
۳۱۲	ج - نهی از غرق گشتن در مصرف و برخورداری
۳۱۶	د - مسرفان و از بین رفتن حقوق دیگران به دست ایشان
۳۱۹	هـ - مسرفان، فسادکنندگان در زمین
۳۲۰	و - خدای متعال مسرفان را دوست نمی‌دارد
۳۲۲	ز - تذبذیر و نهی قاطع از آن
۳۲۴	ح - تذبذیرگران برادران شیاطینند
۳۲۵	ط - تذبذیرگر مُفسد است
۳۲۶	ی - تذبذیرگر به خواسته خویش نمی‌رسد
۳۲۷	تذیل: از تذبذیرگری تا تنگ نظری
۳۲۹	آگاهی (۱): پرخوری اسراف است
۳۳۰	آگاهی (۲): زیانهای پرخوری
۳۴۵-۳۳۲	نگاهی به سراسر فصل :
۳۳۲	۱- مفهوم اسراف
۳۳۲	۲- خاستگاه نفسانی اسراف
۳۳۵	۳- واقعیت اسراف
۳۳۶	۴- آثار مشترک دو اسراف (اسراف در مالکیت، اسراف در مصرف)
۳۳۷	۵- فهم مجموعه‌ی موضوع
۳۳۷	۶- اسراف در تولید و واردات
۳۳۹	۷- مسرفان مفسدانند
۳۳۹	۸- عالمان دین و مسرفان دنیا
۳۴۰	۹- امت مسلمان و مسرفان
۳۴۰	۱۰- حاکمیت اسلامی و مسرفان
۳۴۱	تمیم (۱): اسراف در اموال عمومی
۳۴۳	تمیم (۲): دزدی از همه

۳۷۰-۳۶۶	فصل ۲۸- اندازه‌داری و میانه‌روی در زندگی، اصلی اسلامی:
۳۴۷	ا- دست یافتن به نیمی از معیشت (نیازهای زندگی)
۳۴۷	ب- قوام معاش
۳۴۸	ج- زیاد شدن کم
۳۴۸	د- گندم کیل شده و برکت آن (برکت اندازه‌داری در مصرف)
۳۴۹	هـ- برابری با مردمان در خوراک، از راه اندازه‌داری و میانه‌روی
۳۵۰	و- از نشانه‌های ایمان
۳۵۱	ز- روش پرهیزگاری
۳۵۱	ح- از آثار فهم دین
۳۵۲	ط- یکی از سه مایه نجات
۳۵۲	ی- رابطه تندرستی با میانه‌روی در خوراک (کم خوردن)
۳۵۳	یا- رابطه درست‌اندیشی با میانه‌روی در خوراک (کم خوردن)
۳۵۴	یب- رابطه تهذیب نفس با میانه‌روی در معیشت
۳۵۴	یج- رهایی از تنهایی
۳۵۵	ید- تدبیر معاشی و آثار آن
۳۵۶	یه- کمال اعلا
۳۵۷	یو- کسب کامل
۳۵۷	یز- ضمانتی برای فقیر نشدن
۳۵۸	یح- جبران پریشانی فقر
۳۵۸	یط- آمادگی برای آینده
۳۵۹	ک- از وسایل نجات ابدی
۳۶۰	کا- میانه‌روان نیکو کارانند
۳۶۱	کب- از وصیتهای صدیقسان (خداگرایان راستین و بزرگ)
۳۶۲	کد- دعای ولخرجان مستجاب نمی‌شود
۳۶۲	کج- خیرالاهی
۳۶۳	که- برکتهای میانه‌روی در معیشت
۳۶۴	تتمیم: خدای متعال صرفه‌جویان را دوست می‌دارد
۳۷۰-۳۶۵	نگاهی به سراسر فصل:

۳۶۶	پرتوی روشنگر
۳۶۷	تذییل (۱)
۳۶۸	تذییل (۲)
۳۶۸	تذییل (۳)
۳۶۹	تذییل (۴)
۳۶۹	تذییل (۵)
۳۷۰	تذییل (۶)
۳۷۹-۳۷۱	فصل ۲۹ - بسندگی به کفاف، قناعت، اصالت و حدود:
۳۷۱	ا - بسندگی به کفاف (اندازه لازم)
۳۷۵	ب - قناعت (زندگی پاکیزه)
۳۷۹-۳۷۸	نگاهی به سراسر فصل
۳۷۹	آگاهی
۴۱۱-۳۸۰	فصل ۳۰ - اسلام و فقر، مبارزه‌ای فراگستر (۱):
۳۸۰	- آشنا کردن مردمان با آثار فقر و نتایج منفی آن:
۳۸۱	ا - پریشانی
۳۸۲	ب - بدبختی، گرفتاری
۳۸۳	ج - تلخترین چیز
۳۸۳	د - شر واقعی
۳۸۴	ه - عامل زیاد شدن خطا و گناه
۳۸۵	و - بزرگترین مرگ
۳۸۵	ز - دشوارتر از کشته شدن
۳۸۶	ح - سختتر از آتش نمرود
۳۸۷	ط - همدم بد، دشمن جفاکار
۳۸۸	ی - اندوه شب، خواری روز
۳۸۹	یا - ننگ دین، سستی یقین
	یب - سراسیمگی عقل، کلید بدبختی، نومیدی

- ۳۹۰ بیج - شکننده پست آدمی
 ۳۹۰ ید - بی‌یاوری، اندوه، رنج
 ۳۹۳ یه - اندک بسیار
 ۳۹۳ یو - لال شدن به هنگام دفاع از حق خویش
 ۳۹۴ یز - غربت در وطن
 ۳۹۵ بیج - فراموش شدن در جامعه
 ۳۹۵ یط - چیزی که باید از آن به خدا پناه برد
 ۳۹۸ ک - نزدیک شدن به بی‌باوری

نگاهی به سراسر فصل :

- ۴۱۱-۳۹۹ - شناساندن نكوهش آمیز آثار منفی فقر
 ۳۹۹ پنج مسئله :

- ۴۰۰ مسئله نخست - فقر و تعریف و ماهیت آن
 ۴۰۰ مسئله دوم - فقر و نبود شدن قانون توازن
 ۴۰۱ مسئله سوم - فقر و ایجاد صفات نقص در انسان
 ۴۰۱ مسئله چهارم - فقر و پاره‌ای از سرچشمه‌های بشری آن
 ۴۰۲ مسئله پنجم - فقر و انزواهای حاصل از آن :
 ۴۰۲ (۱) - انزوای فکری و فرهنگی
 ۴۰۳ (۲) - انزوای اجتماعی
 ۴۰۴ (۳) - انزوای سیاسی
 ۴۰۶ (۴) - انزوای حقوقی
 ۴۰۷ (۵) - انزوای محیطی (خانوادگی)
 ۴۰۸ (۶) - انزوای دینی :
 ۴۰۹ أ - جانب فردی.
 ۴۱۰ ب - جانب اجتماعی.

فصل ۳۱ - اسلام و فقر، مبارزه‌ای فراگیر (۲) :

- ۴۱۲ - ابطال شخصیت انسانی :
 ۴۱۲ أ - وارونه‌سازی و پایمالی فضیلتها

۴۱۲	(۱) - در سطح فردی
۴۱۳	(۲) - در سطح اجتماعی
۴۱۴	ب - خوار شدن در نزد نزدیکان
۴۱۴	ج - نگرانی و اضطراب
۴۱۶	د - نیازمندی به همسانان و مجبورگشتن به ستایش آنان
۴۱۷	هـ - از دست رفتن آبرو
۴۲۱-۴۱۹	نگاهی به سراسر فصل :
۴۱۹	آگاهی مهم
۴۲۵-۴۲۲	فصل ۳۲- اسلام و فقر، مبارزه‌ای فراگیر (۳):
	- نزدیکی فقر به کفر (سستی در باور دینی یا اعمال دینی):
۴۲۲	أ - رابطه فقر با کفر
۴۲۴	ب - فقر، میراندن و کشتن
۴۲۵	توضیح (۱)
۴۲۶	توضیح (۲)
۴۲۵-۴۲۰	نگاهی به سراسر فصل :
۴۲۰	۱- کشته شدن شخصیت
۴۲۰	۲- کشته شدن جسم و نیروی آن
۴۲۰	۳- کشته شدن مواهب و استعدادها
۴۲۱	۴- کشته شدن فضایل و اخلاق
۴۲۱	۵- کشته شدن ایمان و عقیده
۴۲۲	تذیل
۴۲۳	نکته
۴۲۳	اصل
۴۲۴	توضیح
۱۷	

۴۵۲-۴۳۶	فصل ۳۳- اسلام و فقر، مبارزه‌ای فراگستر (۴):
۴۳۶	- خاستگاههای فقر و علتهای آن (۱)
	پاره‌ای از خاستگاههای فردی:
۴۳۶	أ - دنبال کار نرفتن
۴۳۷	ب - تنبلی و بیحوصلگی
۴۳۸	ج - فقیرنمایی
۴۳۹	د - خیانت
۴۳۹	ه - اسراف کردن
۴۴۰	و - اندازه نداشتن در معیشت
۴۴۱	ز - تحرّک نداشتن در طلب روزی
۴۴۲	ح - خود را به مردم محتاج ساختن
۴۴۲	ط - در سؤال برخود گشودن (و از این و آن چیز خواستن)
۴۴۳	آگاهی
۴۴۳	ی - درخواست کردن بدون نیازمندی
۴۴۴	تذییل (۱): نهی قاطع از گدایی و دریوزگی
۴۴۵	تذییل (۲): منع از ناگزیر ساختن نیازمندان به سؤال کردن
۴۴۷	تذییل (۳): اهمیت تقدیم داشتن پیش از سؤال
۴۴۸	تذییل (۴): فضیلت اظهار بی‌نیازی
۴۵۲-۴۵۱	نگاهی به سراسر فصل:
۴۷۱-۴۵۳	فصل ۳۴- اسلام و فقر، مبارزه‌ای فراگستر (۵):
۴۵۳	- خاستگاههای فقر و علتهای آن (۲)
	پاره‌ای از خاستگاههای اجتماعی عمومی (اقتصادی، حقوقی)
	- (در قلمرو استضعاف اقتصادی):
۴۵۳	أ - نظام تکاثری اترافی
۴۵۴	ب - خوردن اموال به ستم و گناه
۴۵۵	ج - ستم کردن بر مزدوران و کارگران
۴۵۷	د - سودهای سنگین (در داد و ستد)

- ۴۵۸ هـ - محروم شدن از حاصل دسترنج خویش
 ۴۶۰ و - ربا
 ۴۶۱ ز - کم فروشی و احتکار
 ۴۶۲ ح - بی توجهی به مسئولیتهای مشترک اجتماعی
 ۴۶۶ ط - خودداری از پرداختن دو زکات (رسمی و غیررسمی)
 ی - غصب حقوق محرومان به دست توانگران،
 ۴۶۸ و دزدیده شدن ارزاق مسکینان

۴۷۱-۴۷۰

نگاهی به سراسر فصل :

۵۱۶-۴۷۲

فصل ۳۵ - اسلام و فقر، مبارزه‌ای فراگستر (۶) :

۴۷۲

- خاستگاههای فقر و علت‌های آن (۳)

۴۷۲

- پاره‌ای از خاستگاههای اجتماعی دولتی (اقتصادی، سیاسی)

- (در قلمرو استضعاف اقتصادی) :

أ - مالکیت‌های کلان اراضی

۴۷۶

ب - اختصاص یابی اموال عمومی و فرصتهای اقتصادی به کسانی خاص

۴۷۹

ج - ضعفهای اجرایی

د - بی‌اطلاعی فنی از روشهای بهره‌برداری از اموال

۴۸۴

و نپرداختن به نوسازی صنعت (ضعف صنعتگرایی و فقدان تخصص)

هـ - سپردن کارها به دست کم‌خردان، مرتجعان، غیر متخصصان،

۴۸۷

ناواردان به برنامه‌ریزی، و فقدان امانت اجرایی

و - بهره‌بردن درست از منابع ثروت، کانه‌ها، زمینها،

۴۹۲

آبها، و کوتاهی کردن در ایجاد کار و اشتغال

۴۹۴

ز - اقتصاد آزاد و ترک اقتصاد جهتدار اسلامی

۴۹۵

ح - فرو گذاشتن مساوات در تقسیم امکانات

۴۹۶

ط - سهل انگاری در گردآوری اموال عمومی و افزایش دادن آنها

۴۹۷

ی - نپرداختن حقوق محرومان

۴۹۸

یا - کوتاهی کردن در گرفتن و زنده کردن حقوق مستضعفان

۴۹۹

یب - خیانت کارگزاران و مأموران امور مالی

- ۵۰۰ بیع - اجرا نشدن عدالت اجتماعی
- ۵۰۱ بد - بی‌اعتنایی به حال فراموش‌گشتگان و له شدگان
- ۵۰۲ به - شرکت ندادن مستضعفان در قضایای سرنوشت ساز،
و در احزاب سیاسی و مجالس محلی و شورایی
- ۵۱۶-۵۰۹ نگاهی به سراسر فصل :
- ۵۰۹ ۱- اختصاص یافتن اموال عمومی به طبقه‌ای خاص
- ۵۱۰ ۲- ضعفهای اجرایی
- ۵۱۱ ۳- سپردن امور به دست کم‌خردان و غیر متخصصان
- ۵۱۳ ۴- قصور و تقصیر در گرفتن حقوق مستضعفان و بازگرداندن به ایشان
- ۵۱۴ ۵- خیانت کارگزاران و مأموران امور مالی
- ۵۱۵ ۶- شرکت ندادن مستضعفان در قضایای سرنوشت‌ساز،
و در احزاب سیاسی و مجالس محلی و شورایی
- ۵۱۶ فایده
- ۵۴۵-۵۱۷ فصل ۳۶- اسلام و فقر - مبارزه‌ای فراگستر (۷):
- ۵۱۷ - همه چیز برای همه، نه ویژه یک یا چند گروه
- ۵۴۵-۵۳۴ نگاهی به سراسر فصل :
- ۵۴۴ آگاهی‌ی مهم
- ۵۶۱-۵۴۶ فصل ۳۷- اسلام و فقر - مبارزه‌ای فراگستر (۸):
- ۵۴۶ - شرکت داشتن بینوایان در دارایی و امکانات توانگران
- ۵۶۱-۵۵۴ نگاهی به سراسر فصل :
- ۵۸۱-۵۶۲ فصل ۳۸- اسلام و فقر - مبارزه‌ای فراگستر (۹):
- بیزاری از فقیران و محرومان، و غصب اموال و ارزاق ایشان،
و نتایج منفی این رفتار و کردار

۵۷۰-۵۸۱	نگاهی به سراسر فصل :
۵۷۱	پیامدهای بسیار هراسناک بی‌توجهی به محرومان و مستضعفان
۵۷۵	ارزشهای اصلی و مهم و حیاتی که به علت فقر نابود می‌شوند
۵۷۷	آگاهی (۱)
۵۷۷	آگاهی (۲)
۵۷۸	آگاهی (۳)
۵۷۹	آگاهی (۴)
۵۸۲-۶۴۵	فصل ۳۹- اسلام و فقر. مبارزه‌ای فراگستر (۱۰):
۵۸۲	- همشینی با بینوایان، اصلی بزرگ
۵۹۱	تذییل: عالمان دین و حاکمان مسلمین، و انگیزش ایشان به همشینی با مستضعفین
۵۹۴	آگاهی
۵۹۵-۶۴۵	نگاهی به سراسر فصل :
۵۹۶	احادیثی که بر لزوم معاشرت با مستضعفان دلالت دارند
۶۰۲	(یست گروه از احادیث)
۶۰۳	هشدار مهم
۶۰۴	تفسیر یک حدیث نبوی
۶۰۹	دو توضیح مهم
۶۱۵	گروه‌های اجتماعی و وظایف سنگین آنان در نبرد با فقر و استضعاف:
۶۱۵	(۱) - عموم افراد
۶۱۵	(۲) - عالمان دینی
۶۱۵	(۳) - مبلغان، واعظان، امامان جمعه و جماعت
۶۱۶	(۴) - مسئولان آموزش و پرورش و ...
۶۱۶	(۵) - قوهٔ مقننه (مجلس شورای اسلامی)
۶۱۶	(۶) - قوهٔ قضائیه
۶۱۷	(۷) - قوهٔ مجریه (حکومت اسلامی)

- (۸) - بازرگانان، تولید کنندگان، نرخگذاران، و سردمداران، کیل و میزان ۶۱۸
- (۹) - استادان دانشگاهها، متخصصان علوم اجتماعی و اقتصادی ۶۱۸
- (۱۰) - برنامه‌ریزان رسانه‌های گروهی، و مدیران آنها، و متخصصان و هنرمندان رادیو (صدا)، تلویزیون (سیما)، تئاتر و سینما ۶۱۹
- (۱۱) - روزنامه‌نگاران و صاحبان جراید و مجلات (مطبوعات) ۶۱۹
- (۱۲) - نویسندگان ۶۱۹
- (۱۳) - شاعران، هنرمندان، عکاسان و نقاشان ۶۲۰
- (۱۴ و ۱۵) - طلاب علوم دینی (حوزه‌ها)، دانشجویان دانشگاهها ۶۲۰
- دین اسلام - به هیچ روی - حضور فقر و استمرار آن را در جامعه‌های بشری نمی‌پذیرد (شواهد مهم موضوع) ۶۲۱
- اوجی از انسانیت اعصار (۱) ۶۲۸
- اوجی از انسانیت اعصار (۲) ۶۳۰
- یادآوری مهم: شروط فقر متلوس (۲۰ شرط) ۶۳۱
- هشدار (۱): فقر و مسائل آن (۵۰ مسئله) ۶۳۵
- هشدار (۲): نابودی مستکبران اقتصادی، هدف مهم انقلابهای انسانی ۶۴۰
- ملاحظه ۶۴۴
- فصل ۴۰ - افراط و تفریط مالی و ارتباط این دو با واقعیت وجود انسان: ۶۴۶-۶۷۵
- ا- واقعیت وجود انسان و روزی حلال ۶۴۸
- ب- واقعیت وجود انسان و خوردن حرام ۶۵۱
- ج- واقعیت وجود انسان و افراط مالی، تباهی و وسیله تباهی ۶۵۲
- د- واقعیت وجود انسان و تفریط مالی، تباهی و وسیله تباهی ۶۵۳
- ه- واقعیت وجود انسان و افراط مالی، سست باوری ۶۵۴
- و- واقعیت وجود انسان و تفریط مالی، سست باوری ۶۵۵
- ز- واقعیت وجود انسان و مال، دگرگونیها و حالات ۶۵۶
- ح- واقعیت وجود انسان و اندازه مناسب مال ۶۵۸
- تذییل: کارهای انسان در ارتباط با حلال و حرام ۶۶۰

۶۷۵-۳۶۳

نگاهی به سراسر فصل :

سه موضوع بنیادین :

۶۶۳

موضوع نخست: قوانین بشری و فطرت انسانی - تضاد

۶۶۳

موضوع دوم: قوانین الهی و فطرت انسانی - توافق

۶۶۵

موضوع سوم: شناخت دقیق و مکتب اقتصادی اسلام

۶۶۷

مقایسه

۶۷۰

چند تجزیه و تحلیل

www.ketab.ir